

جنگجویان مقدس، پیکارجویان در راه خدا

۱۶ تیر ۱۳۹۳ ساعت ۱۵:۳۹

جهاد در اسلام بر دو قسم است: الف: جهاد ابتدایی که بنابر نظر عموم فقهای شیعه فقط در زمان امام معصوم(ع) و با امر او انجام می‌شود و غیرمسلمانان را دعوت به اسلام می‌کند. ب: جهاد دفاعی که هرگاه مرز و سرحدات یک کشور اسلامی مورد تجاوز قرار بگیرد یا حقوق آنان پایمال شود بر همگان (اعم از زن، مرد، کوچک و بزرگ) واجب است با هر وسیله دفاعی از آن دفاع کنند.

در جهاد ابتدایی، جنگ اختصاص به کفار دارد که به منظور جلب آنان به اسلام انجام می‌گیرد، ولی جهاد دفاعی ممکن است با مسلمانانی که اهداف کفار را تعقیب می‌کنند نیز رخ دهد. (اشکال و انواع دفاع مقدس از نظر اسلام، بازشناسی جنبه‌های تجاوز و دفاع، صص ۱۰۱ و ۱۰۲، به نقل از: کشف الغطاء، ص ۳۸۲)

این دو نوع جهاد، همواره در طول تاریخ اسلام وجود داشته است. یکی از مهم‌ترین دوره‌هایی که جهاد دفاعی مورد توجه ویژه قرار گرفته، دوره جنگ‌های صلیبی است. در این دوره جنگ‌ها، هر دو طرف درگیر با مبنای دینی علیه گروه دیگر موضع گرفت. صلیبیون که آغازگر جنگ بودند بر خارج کردن بیت‌المقدس از تصرف مسلمین تاکید می‌کردند و مسلمانان نیز که در نبردهای اولیه بیت‌المقدس را به مسیحیان واگذار کرده بودند با انگیزه بازپس‌گیری این شهر مقدس بر جهاد علیه متجاوزان صلیبی تاکید می‌کردند.

بعد از رفع نگرانی مسیحیان از امرای مسلمان اندلس و تضعیف دولت اسلامی در اسپانیا، توجه پاپ و مقامات کلیسایی به سمت منطقه شام جلب شد. بیت‌المقدس به‌عنوان شهری که مورد توجه ادیان الهی بود و آن زمان در اختیار مسلمانان قرار داشت، بهانه‌ای شد برای راه انداختن سلسله جنگ‌های مذهبی علیه جهان اسلام. پس از کشته شدن رامیروی یکم - پادشاه آراگون - در جنگ با مسلمانان، اروپاییان درصدد تلافی برآمدند. اینجا بود که پاپ الکساندر دوم فتاوی جهادی صادر کرد و گفت گناهان کسانی که در اسپانیا در راه صلیب می‌جنگند مورد بخشایش قرار خواهد گرفت. خود او هم بیکار ننشست و برای هیجان بیشتر اقدام به جمع‌آوری سپاه کرد.

در اعلامیه‌ای که از سوی پاپ منتشر شده بود، عنوان شد:

همه کسانی که در این راه چه در خشکی و چه در دریا یا هنگام جنگ با بتپرستان بمیرند، گناهانشان بی‌درنگ پاک خواهد شد.

من این را به واسطه قدرت خدا که به من داده شده، عطا می‌کنم. (وان وورست، رابرت ایضاً مسیحیت از لابه‌لای متون، ترجمه جواد باغبانی و عباس رسولزاده، انتشارات موسسه امام خمینی، ۱۳۸۴ هـ.ش، چاپ اول، ص ۲۲۲)

در دنیای مسیحیت فکر جهاد مقدس از اینجا نشأت گرفت و لشکرکشی‌های متعدد مسیحیان اروپایی را در طول دوران جنگ‌های صلیبی از این منظر باید مورد بررسی و ارزیابی قرار داد. (تاریخ جنگ‌های صلیبی، رانسیمان، ج ۱، ص ۱۲۲)

عامل دیگری که باعث تشویق مسیحیان برای حضور در میدان‌های نبرد علیه مسلمانان شد، بشارت ظهور مسیح است. این عقیده باعث شد مسیحیان منتظر ظهور برای پاک شدن از گناه و آزاد ساختن سرزمین قدس از دست مسلمانان تشویق شوند.

مقامات کلیسایی تحت تاثیر تعالیم مسیحیت قرون وسطایی بارها بین مردم تبلیغ می‌کردند که زمان ظهور حضرت عیسی فرا رسیده و برای مهیا شدن هنگام ظهور مسیحیان پرهیزکاری پیشه کنند و یکی از نشانه‌های پرهیزکاری و بخشش گناه جهاد در راه خداست. کلیسا، زیارت بیت‌المقدس را کفاره گناهان می‌شمرد و پیشگویی‌های مکرر می‌گفت که باید پیش از بازگشت حضرت عیسی(ع) ارض قدس را از چنگ بی‌دینان به در آورد.

البته باید در نظر داشت صرف نگاه دینی به ماجرای اردوکشی علیه مسلمانان باعث نمی‌شد اروپاییان گروه‌گروه در قالب سپاهی به سمت شامات اعزام شوند. بخشی از مردم نیز صرفاً به امید بهبود شرایط زندگی به جنگ‌های صلیبی پیوستند و البته نه تنها مردم عادی، بلکه رهبران مسیحی نیز از این قاعده مستثنا نبودند. پاپ اوربان دوم در شورای کلمون خطاب به کشیش‌ها و اسقف‌های مسیحی اظهار کرده بود: اورشلیم، بهشتی است آکنده از لذات و نعمت‌ها، سرزمینی است به مراتب ثمربخش‌تر از همه سرزمین‌ها. آن شهر شاهی که در قلب عالم قرار گرفته از شما تمنا دارد به یاری‌اش بشتابید. (دورانت، ویکتور، تاریخ تمدن، ترجمه ابوبال صارمی و دیگران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۸ هـ.ش. چاپ ششم، ج ۴، ص ۷۸۶)

در دیگر سو مسلمانان قرار داشتند که خود را با یک جنگ حیثیتی مواجه می‌دیدند. مسیحیان توانستند در نبردی غافلگیرکننده بیت‌المقدس را تصرف کنند و اکنون علمای اسلامی وظیفه خود می‌دیدند که از کیان اسلام دفاع کنند.

نبرد اول و تصرف بیت‌المقدس گرچه ابتدا با واکنش خاصی از سوی علمای اسلامی مواجه نشد که شاید علت این امر درگیری مذهبی و دینی میان کشورهای اسلامی بود، اما با ظهور صلاح‌الدین ایوبی و شوری که در جبهه نیروهای مسلمان علیه نیروهای صلیبی ایجاد کرده بود، گویی روح تازه در کالبد جهان اسلام دمیده شد.

علمای شیعه و سنی با تاکیدات فراوان از جهاد در راه اسلام گفتند. شیخ طوسی به‌عنوان فقیه بزرگ شیعی هم‌عصر با جنگ‌های صلیبی در کتاب‌النهاییه می‌نویسد: «جهاد، فریضه‌ای از فرایض اسلام و از ارکان آن محسوب می‌شود که واجب کفایی است...؛ اما از جمله شروط جهاد، وجود امام عادل است که جهاد جز به اذن او جایز نیست و جهاد بدون ظهور او یا حضور کسی که او آدر زمان

حضوراً برای اداره امور مسلمین نصب نموده یا بدون این که خود امام یا چنین نایبش مردم را به جهاد دعوت کنند، شایسته نخواهد بود و بر مردم واجب نمی‌شود...؛ مگر این که مسلمانان مورد هجوم دشمن قرار گیرند و اساس اسلام یا جان و مال و خاندان افراد مورد تهدید قرار گیرد. در این صورت جهاد و دفاع واجب است، حتی با امام جائز؛ اما نه به قصد جهاد ابتدایی یا همراهی امام جائز؛ بلکه به قصد دفاع از نفس و خویشاوندان و مؤمنان و اساس اسلام.»

قاضی عسقلانی (۵۹۶ - ۵۲۵ ق / ۱۱۹۹ - ۱۱۳۰ م) از علمای اهل سنت نیز در نامه‌ای به صلاح‌الدین ایوبی جهاد را بر همه واجب می‌داند.

ابن عساکر (۵۷۱ م ق)، یکی از علمای اهل سنت نیز پیش از حمله صلاح‌الدین ایوبی برای بازپس‌گیری بیت‌المقدس با گردآوری ۴۰ حدیث در این باره مسلمانان را به جهاد دفاعی در جریان جنگ‌های صلیبی تشویق کرد.

در همین زمان، عالمان بغداد از جمله ابن‌زاعون حنبلی همراه مردم بغداد در توجه دادن خلیفه بغداد به دعوت به جهاد نقش بسزایی داشتند. مسلمانان موظف بودند حکام را به جهاد وادارند؛ زیرا سرپیچی زمامداران از جهاد به موقعیت اسلام و مسلمانان ستم‌دیده لطمه می‌زد. در این راستا «اگر ولی امر مسلمین به علت قلتِ عدّه و عدّه از جهاد سرباز زند و این موجب سلب اعتماد امت شود، باید با ولی امر دیگری که تکلیف جهاد را انجام می‌دهد، تعویض شود.»

یکی دیگر از شخصیت‌های مهمی که به موضوع جهاد در دوره صلیبیون پرداخته، ابن تیمیه است. وی به صورت منظم و منسجم به مساله جهاد پرداخت و یک بخش بزرگ از کتاب «السابه‌الشرعیه» را به این موضوع اختصاص داد.

ابن تیمیه با ذکر آیات متعددی که راجع به جهاد در قرآن آمده، نتیجه می‌گیرد جهاد عملی است که یک مسلمان مومن می‌تواند انجام دهد. از نظر او جهاد بر حج، نماز و روزه برتری دارد.

از نظر وی ویژگی واقعی یک انسان نه در ریاضت و تقوای فردی، بلکه در جهاد بروز پیدا می‌کند. ابن تیمیه به سه دلیل جهاد را سودمند می‌داند و معتقد است باید به آن عمل کرد: اول این که جهاد نه تنها به شخص شرکت‌کننده در جهاد (مجاهد) بلکه به سایرین نیز چه از نظر مذهبی و چه از نظر احساسی فایده می‌رساند. دوم این که جهاد از همه عبادت‌ها برتر است. جهاد بیشتر از هر عمل دیگری عشق و پرستش‌بندگان نسبت به خداوند را نشان می‌دهد. کسانی نیز که در جهاد شرکت می‌کنند در هر صورتی پیروزی را به دست می‌آورند؛ یا پیروز می‌شوند یا به شهادت رسیده و به بهشت می‌روند که خود پیروزی بزرگتری است، سوم این که همه موجودات باید زندگی کنند و در نهایت بمیرند و جهاد وسیله‌ای است که انسان‌ها می‌توانند با استفاده از آن به بهترین وجهی بمیرند و سعادت هر دو جهان خود را به دست آورند. علاوه بر این، شهادت آسان‌ترین شکل مردن است.

ابن تیمیه جهاد را هم علیه صلیبیون و هم علیه مغول‌ها که هر کدام قسمتی از دارالاسلام را اشغال کرده بودند، به کار برد. مهم‌تر

این که او مسلمانانی را که در جهاد شرکت نکنند، کافر قلمداد کرد. از نظر وی کسانی که از قانون اسلام سر باز زنند کافر هستند، حتی اگر شهادتین را نیز گفته باشند و باید با آنها جنگید. مخالفت وی با اغلب فقهای آن زمان - که به خاطر حفظ جامعه خواهان تساهل حکام بودند - باعث شد نظریات وی شالوده‌ای برای بحث‌های اسلامگرایی رادیکال معاصر شود. (مهدی بخشی شیخ احمد، جهاد: از ابن تیمیه تا بن‌لادن، فصلنامه راهبرد، شماره ۳۰، زمستان ۱۳۸۲)

در چنین فضایی، جنگ میان مسلمانان و مسیحیان شکل گرفت. جهادی که براساس عقیده و مکتب صورت گرفته منتهی هر یک از منطری متفاوت به این موضوع می‌نگریستند و طرف مقابل را خارج‌شدگان از دین تلقی می‌کردند.

رسائل جهادیه در تاریخ ایران

یکی از مواردی که در طول تاریخ اسلام از اهمیت بالایی برخوردار بوده مساله فتواست. ریشه این امر به زمان پیامبر اسلام بازمی‌گردد که با اعلام جهاد علیه مشرکان مسلمین را فرا می‌خواند تا به مقابله با کفار بشتابند.

این رویه در دوران خلفای راشدین از جمله امام علی(ع) نیز در فتوحات مسلمین و جهاد با فتنه جویان وجود داشت به طوری که خلفا با فراخوان مردم آنها را برای حفظ نظام اسلامی به مبارزه فرا می‌خواندند.

در دوران شکل‌گیری دستگاه خلافت امویان و عباسیان به علت ساختار سلطنتی این حکومت‌ها انجام امور شرعی به‌عهده علما بود و آنها بودند که همراه خلیفه مردم را به جهاد فرا می‌خواندند از جمله هنگام حمله مسیحیان به سرزمین‌های اسلامی در زمان جنگ‌های صلیبی و حمله مغولان که طی آن خلیفه المستنصر با یاری گرفتن از علما گروه بسیاری از مردم را گرد آورد و توانست بشدت مغولان را در هم بکوبد.

این رویه در دوران‌های بعدی از جمله در زمان صفویه نیز برقرار بود، به این ترتیب که با حملات گسترده عثمانی‌ها به خاک ایران با فتوای علمای این عصر جماعت زیادی به مقابله با ایشان شتافتند و ضربات سهمگینی بر آنها وارد ساختند.

در زمان حکومت‌های دیگر از جمله قاجاریه گروه زیادی از علما از جمله سید محمد مجاهد برای دفاع از ایران در برابر حملات روس‌ها اعلام جهاد نمودند. کمی بعد بنا بر فتوای شیخ مسیح مجتهد علیه اقدامات غیر انسانی و مخالف شرع گریبایدوف سفیر روسیه در تهران جماعت بسیاری به سفارت این کشور یورش برده و وی را به قتل رساندند.

در زمان ناصرالدین شاه قاجار نیز به علت ضرر رسیدن شدید به کشور و مردم با فتوای میرزای شیرازی استعمال توتون و تنباکو حرام اعلام شد و در نهایت با ایستادگی مردم و علما این امتیاز ملغا گردید.

در هنگام مشروطه نیز علمای ایران و مراجع ساکن در نجف اشرف حمایت خود را با فتوای مکرر اعلام کردند.

از دیگر موارد صدور فتوای می توان به آغاز جنگ جهانی اول و ورود قوای انگلیس به عراق اشاره کرد که طی آن تمام علما و مراجع نجف بالاتفاق با صدور فتوایی مردم را به مقابله با مهاجمان فراخواندند و ضربات سختی بر ایشان وارد آوردند.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/27485/خدا-راه-پیکار-جویان-مقدس-جنگجویان>